

**ВІДБИТТЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ
НАРОДНОГО МОВЛЕННЯ У ТВОРАХ
П. КУЛІША, НАДРУКОВАНИХ
НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «ОСНОВА»
(1861-1862)**

Першим українським художньо-публіцистичним журналом, виданим у Петербурзі, був журнал «Основа: Южно-русскій літературно-учений вѣстникъ». Цінним було те, що в ньому досить широко висвітлювались питання української мови — її правопису, граматики, словника, історії. З журналом «Основа» був пов'язаний дальший розвиток фонетичного принципу в українському правописі [6:313]. «Основа» вперше широко поставила питання про розвиток української літературної мови на базі народної селянської моїзи з використанням правопису П. Куліша [3:10].

Ще в 1856 р. у зв'язку з виданням «Записок о Южной Руси» виникла гостра потреба в дальшому пристосуванні письма до передачі особливостей живої української мови. Цю ж потребу відчув П.Куліш і при виданні своєї «Граматки» в 1857 р. [10:23]. Кулішева «Граматка» — це перший шкільний підручник українською мовою, перша читанка і буквар з уміло підібраним матеріалом [19:8]. У 1861 р. П.Куліш знову видав свою «Граматку», скоротивши її [5:24]. У праці подані певні відомості про кількість надрукованих примірників, «Великі слова изъ святого письма», правописна азбука, а також сформульовані такі норми вимови: «1) у нашій мові буква г іноді вимовляється твердо, отъ як у слові ганокъ або гузь; 2) буква ы лишня, є и та і; 3) буква е вимовляється в нас твердо в слові небо, в слові синє м'якше; 4) букви ъу нас у мові не чутно а місць її вимовляється: і» [13:7].

Використовуючи все краще з правописних спроб О. Павловського, Г. Квітки-Основ'яненка, «Русалки Дністрової», А. Метлинського, він упорядкував український правопис під назвою «кулішівка». Цей правопис користувався найбільшою популярністю на Україні [22:355-356]. П. Куліш вперше об'єднав у фонетичній орфографії три важливі елементи сучасного правопису: 1) вживання літери і замість ѣ (лѣто —літо); 2) вживання літери і на місці давніх [о] та [е] в нових закритих складах (печь — піч), 3) вживання літери и на місці старих літер и та ы й усуненням з української абетки (*лисиця, крила*) [21:45], а також запровадив букву є, латинську g для позначення проривного г [2:71]. Хоч ці зміни були раніше

запропоновані., але саме П. Куліш послідовно застосував їх та й саме після творів і видань П.Куліша остаточно усталилися ці важливі елементи українського правопису [21:45].

Етимологічне звукосполучення [шс'] передавав то через [шс'], то через [с'с']: *одібьешся, натішишся* етимологічне звукосполучення [т'с'] —через [т'ц'] або через [т'ц']: *вертаютьця, вернетця*. Паралельно вживав префікс *роз-* і *рос-*: *росксіжуть, розкоренитися*. Букву *ъ* вживав у кінці слова за традицією (*безъ пана*), букви *ъ, ь* використовував в ролі апострофа (*семь, здоровье*) [18:27]. Оскільки названий правопис був значною мірою фонетичним, у творах П. Куліша «Исторія України одь найдавніших часівь», «Настуся», «Хмельнищина», «Великі проводи», «До братів на Україну» та ін., надрукованих на сторінках «Основи», виявляються особливості української вимови, що сприяли формуванню орфоепічних норм української літературної мови.

У працях П. Куліша, надрукованих в «Основи», голосний [е] під наголосом передається літерою *е* послідовно: *мене, лебеді* (80, № 9, 1861), *серцемь* (18, № 1, 1862), *дейнеки* (30, № 2, 1862), *безпечне* (30, № 10, 1862), *пекельна* (25, № 10, 1861), *пересердя* (6, № 3, 1861), *шляхецькими* (31, № 2, 1862). Ненаголошений [е] позначається літерою *и* чи *ы* перед складом з [и], [і] лише іноді. Напр.: *міні* (36, № 1, 1862), *мыні, тичи* (62, № 1, 1862). Сильне наближення ненаголошеного [е] фіксується й перед складом з голосним середнього піднесення [о]: *пиромь* (13, №3, 1861). В усіх інших випадках ненаголошений [е] передається літерою *е*: 1) у префіксах *без-*, *пере-*, *не-*: *безкрайї* (94, № 1, 1861), *занеду- жавь* (23, № 1, 1862), *переходить* (94, № 9, 1861), *нерубані* (93, №9, 1861); 2) у кореневій частині: *течи* (30, № 1, 1862), *мені* (51, № 2, 1862), *звелівь* (43, № 2, 1862), *стрепенулись* (40, № 2, 1862), *пиенця* (25, №9, 1861). Трапляються випадки, коли в слові *мені* ненаголошений [е] передається літерою *і*: *міні* (30, № 3, 1862; 51, № 8, 1862). Ненаголошений [е] іноді передається літерами *и* чи *ы* у «Грамматике...» Павловського: *міні* (87), *чырвоный* (68); в альманасі «Русалка Дністрова» — *міні* (51). Написання відповідного типу представлено у словнику Білецького-Носенка: *видмідь* (76).

Наголошений [й] у Куліша передається буквою *и*: *книжки* (57, № 1, 1862), *вилинули* (33, № 1, 1862), *стиси* (42, №2, 1862), *криниці* (9, № 11—12, 1861), *ближчі* (№ 9, 1861). Ненаголошений [и] перед складом з наголошеним [е], [а] позначається буквою *и*: *тихенько* (18, № 1, 1862), *кониченьківь* (32, № 1, 1862), *близенько* (32, №2, 1862), *помирає* (55, №2, 1362), але в інших позиціях ненаголошений [и] іноді фіксується як [е]:

задзвонемо (19, № 1, 1862), *прекладає* (1, № 11—12, 1861), *Владимера* (92, № 10, 1861). Трапляються випадки, в яких на позначення ненаголошеного [й] вживається буква і: *тривога* (50, № 10, 1861), *умірати* (43, № 1, 1862), це, очевидно, вплив діалектної вимови. Ненаголошений [и] іноді передається літерою е у граматиці О. Павловського: *шепишина* (74), в альманасі «Русалка Дністрова»: *лебонь* (27), у словнику П. Білецького-Носенка: *вешнякі*(74).

Не засвідчується у досліджуваному матеріалі передача ненаголошеного [о] літерою у перед наголошеним складом з [у]: *голубоньки*(6, № 11—12, 1861), *розумній* (59, № 1, 1862), *голубить* (55, № 2, 1862). Відповідне написання не простежується у граматиці О. Павловського: *кожухь* (40), у словнику П. Білецького- Носенка: *голубити* (102). Як бачимо, у пам'ятках нової української літературної мови відсутня традиція передачі ненаголошеного [о] перед наголошеним [у] літерою у.

Значно послідовніше, порівняно з попередньою писемною практикою, вживається суфікс *-ува/-ова-*: спостерігається майже повна залежність від наголошування першого голосного: *панувати* (27, № 9, 1861), *будувати* (60, № 11, 1862), *отаманувати* (36, № 2, 1862), *зачароване* (7, № 11—12, 1861), *купованими* (20, № 10, 1861), але один раз зустрічаємо *купувати* (64, № 1, 1862). У попередників П. Куліша зрідка простежується ця вимовна особливість: у граматиці О. Павловського: *дівувавсь* (34), але *коштовавь* (40), в альманасі «Русалка Дністрова»: *панувати* (19), але *грабовати* (5), у тлумачному словнику П. П. Білецького-Носенка: *дякувавь* (34), але *вередувати* (72).

Отже, порівняно з попередниками у П. Куліша послідовніше передається на письмі суфікс *-ува-* (крім *купувати*), фіксується и на місці ненаголошеного [е]. Зрідка у досліджуваному джерелі пишеться е на місці ненаголошеного [и],

На позначення префікса з- перед глухими приголосними вживається буква с: *спускаючись* (84, № 9, 1861), *сходячись* (86, № 9, 1861), *сказати* (80, № 9, 1861), *схотїіась* (17, 1, 1862), *спаяча- ся* (91, № 9, 1851). Перед кореневим пишеться префікс з-: *зсікти* (48, № 1, 1862), *зсипати* (3, № 11—12, 1861). У граматиці О. Павловського фіксується: *сподобавь* (590), у П. Білецького-Носенка варіантна передача на письмі префікса з- перед глухими приголосними: *зпитати* і *спитати*, що пояснюється відсутністю чітких правил написання, але факти свідчать, що це явище у вимові було. У П. Куліша літера с вживається перед глухими [к], [п], [х], а літера з — перед кореневим [с].

У працях П. Куліша, надрукованих в «Основі», простежується варіантна передача на письмі префікса роз-: *роспуцу* (25, № 9, 1861), *ростеклися* (25, №, 1861), *роскидайте* (28, № 1, 1861), *рос-пчету* (1, № 11—12, 1861), *розширяє* (38, №1, 1862). Префікс рос- фіксується перед [к], [п], [т], [ч]: *росказати* (35, №1, 1862), *роспускають* (59, №2, 1862), *росточимо* (48, № 1, 1862), *росчахнуло* (39, № 1, 1862). Паралельне вживання префікса роз-, рос- простежується в «Енеїді» І. Котляревського: *розкричався* і *росказать* (31;II), в альманасі «Русалка Дністровая»: *росплітали* (45) і *розчесує* (17). У переважній більшості випадків засвідчений роз- у словнику П. П. Білецького-Носенка: *розказь* (315), але *ростучій* (317). Запільною орфоепічною нормою сучасної української літературної мови стало вживання [рос] і [роз] перед глухими приголосними, але перевага надається першому: [рос-пи^сати] (орф. розписати) [8:206-207].

У префіксі без- асиміляція дзвінкого [з] наступним глухим приголосним не набула в українській мові загального поширення, крім південно-західних діалектів, тому поряд співіснує вимова [бе"спека] і [бе"зпека] [4:107]. Традиція до збереження літери з у префіксі без- знаходить підтвердження у П. Куліша: *безталанні* (26, № 11—12, 1861), *безхлібья* (29, № 11—12, 1861), *безщасную* (1, № 11—12, 1861), *безсердечнимь* (47, № 2, 1862).

Дзвінкий приголосний у досліджуваному джерелі зберігається й передається відповідними буквами: *рідь* (25, №9, 1861), *хлібь* (253, № 9, 1861), *холодь* (9, № 11—12, 1861), *лобь* (252, № 1, 1861), *городь* (57, № 1, 1862), *дідь* (29, № 3, 1862). У діалектній вимові й зараз спостерігається різний ступінь дзвінкості. Але у літературних джерелах 1-ої половини ХІХ ст. не виявляється на

письмі фіксація глухого замість дзвінкого: у граматиці О. Павловського: *гарбузь* (69), в альманасі «Русалка Дністрова»: *мороз* (71), у словнику П. П. Білецького-Носенка: *бибь* (54).

П. Куліш послідовно дотримується традиції при передачі на письмі дзвінкого перед глухими приголосними: *близько* (28, № 9, 1861), *тяжко* (30, №9, 1861), *голубко* (6, № II—12, 1861), *тяжко* (30, № 3, 1862), *порядки* (4, № 11—12, 1861), *предки* (34, № 9, 1861), *стерегти* (86, № 9, 2861), *спромігся* (100, № 9, 1861). Букви на позначення дзвінкого перед глухими приголосними послідовно представлені в «Енеїді» І. Котляревського: казку (22;I), у граматиці О. Павловського: *ліжко* (43), але наявне оглушення в словах типу *віттьль* (9), в альманасі «Русалка Дністрова»: *солодким* (19), у словнику Білецького-Носенка: *вигадка* (75).

У творах П. Куліша продовжується традиція передачі на письмі префікса *од-* буквою, що позначає дзвінкий: *одкрились* (10, № 11—12, 1861), *од/шюии* (11, № 11—12, 1861), *вѣдп^хае* (41, № 1, 1862), *одкрилися* (17, № 11—12, 1861), *відходити* (37, №2, 1862), що усталилося й у сучасній орфоєпії. Ця особливість чітко відбита у найдавнішій граматиці живої української мови Павловського: *одкарабуюся* (48), в альманасі «Русалка Дністрова»: *видтерати* (12), у першому тлумачному словнику Білецького-Носенка: *одповідь* (259).

Отже, послідовна передача на письмі дзвінкого приголосного перед глухими, у кінці слова, у префіксі *од-* призводить до висновку про сталість традиції зберігати в усіх позиціях дзвінкий приголосний.

У досліджуваному джерелі не передається асиміляція свистячого перед шиплячим: *розжєвріли* (32, № 1, 1862), *розишряє* (38, № 1, 1862), *росчахнуло* (39, № 1, 1862), *розженімо* (60, №2, 1862), *розживайся* (45, № 2, 1862), *зживетця* (53, № 9, 1861). Тут виявляється вплив орфографії. В усному мовленні відповідна асиміляція була. У попередників П. Куліша вже фіксувалися поодинокі випадки, у яких передавалася вимова свистячого перед шиплячим як шиплячого: в «Енеїді»: *забряжчали* (20,1), У граматиці Павловського: *рожжалувався* (83). у словнику Білецького-Носенка: *джижчати* (115). 156

У працях П. Куліша, надрукованих в «Основі», чітко представлена передача на письмі вимови шиплячого перед свистячим як свистячого: *запорозці* (3, № 11—12, 1861), *зсіпорозцянь* (5, № 11—12, 1861), *ріцці* (2, №11—12, 1861), *книзці* (157, № 1, 1862), *затязці* (87, № 9, 1861), *совідаєся* (57, № 1, 1862). У попередників П. Куліша не засвідчується на письмі асиміляція шиплячого [ж] перед свистячим: в «Енеїді»: *жижці*

(8,111), у словнику Білецького-Носенка: *запорожській* (147). Асиміляція шиплячого [ч] перед свистячим [ц'] послідовна в «Енеїді» І. Котляревського: *юпоці* (15,1), у граматиці Павловського: *печуроцьці* (82), але в альманасі «Русалка Дністрова» відповідна асиміляція не засвідчується на письмі: *дочці*. Асиміляція шиплячого [ш] перед свистячим [с'] чітко зафіксована у граматиці Павловського: *пресься* (31), в альманасі «Русалка Дністрова»: *зведєся* (100).

Лише один раз зафіксована у досліджуваному матеріалі асиміляція твердого приголосного [т] за місцем і способом творення: [тч] — [чч] — [ч]: *квічали* (31, № 11, 1861), *уквічаютьця* (2, № 11—12, 1861), *квічаною* (15, № 11—12, 1861). Але й один приклад важить багато: він свідчить про особливості вимови, хоча на письмі ці звукозміни здебільшого не передавалися і не передаються зараз.

Зрідка простежується передача на письмі асиміляції [д] за місцем і способом творення у граматиці О. Павловського: *оччи-нявь* (49); у словнику Білецького-Носенка фіксується вимова [т] як [ч]: *чесніоче* (388). Ця вимовна норма властива і сучасній орфоєпії, але для неї є характерний не стягнений, а подовжений [ч]: [тч] — [чч].

У творах П.Куліша, надрукованих в «Основі», за традицією фіксується: *зоветьця* (53, № 9, 1861), *зживетьця* (53, № 9, 1861), *доведетьця* (3, № 11—12, 1861), *знуцатьця* (3, № 11—12, 1861), *добратьця* (63, № 1, 1862). Непослідовність щодо передачі етимологічного *-ться* [т'с'а] виявляється у правописах 2-ї пол. XVIII—XIX ст.: 1) у правописі «Енеїди» І. Котляревського передане через *-тця*: *робытця* (! 8:15); 2) у правописі О. Павловського через *-цця*: *быццця* [там само: 17]; 3) у правописі А. Метлинського через *-тця*: *вьютця* [там само: 23]; 4) у слобожанському правописі фіксувалося то *-тця*, *-цця*, то *-ться*, *-тця*: *збираютця*, *умиваюцця*, *ховатьця* [там само: 22].

Африкатизація [д], [д'] перед наступним свистячим у працях П. Куліша абсолютно не перелається на письмі: *громадську* (62, № 1, 1862), *людцями* (188, № 1, 1862), *людськую* (108, № 9, 1861). Ця особливість не передається в «Енеїді»: *людськіє* (26,III), в альманасі «Русалка Дністрова»: *молодці* (29), у словнику Білецького-Носенка: *людськость* (215). Хоча у старій українській літературній мові зрідка трапляється *лю(д)зского* (250) [9].

Подовжена вимова м'яких зубних приголосних, якщо вони стоять між двома голосними, повністю знаходить підтвердження у правописі журналу «Основа»: *браття* (28, № 1, 1861), *безвіддя* (29, №9, 1861), *життя* (133, №9, 1861), *сумування* (2, № 11—12, 1861), *обличчя* (6, №

11—12, 1861), *волосся* (63, № 1, 1862). Ця традиція сформувалася не відразу. Єдине написання із збереженням подовженого приголосного фіксується в «Енеїді» І. Котляревського: *убрання* (13,1). Послідовно простежується написання такого типу у граматиці Павловського: *багатьмі* (7), частково у тлумачному словнику Білецького-Носенка: *рилля* (313). Звичайно, послідовність написань впливала на вимову подовженого м'якого приголосного.

У П.Куліша зрідка фіксується зміна приголосного [чн] в [шн]: *рушники* (3, № 11 —12, 861), *рушниця* (47, № 1, 1862), *помішниця* (45, №2, 1862), але *безсердечнимь* (47, №2, 1861), *речникь* (60, № 1,1862). Дисиміляція приголосних [чн] знаходить відбиття у «Грамматике» Павловського: *мірошнїкь* (46), написання шн зафіксоване й у словнику Білецького-Носенка: *рушникь* (318).

У переважній більшості випадків у творах П. Куліша передається спрощення в групах приголосних: *чесне* (34, № 2,1862), *чесного* (62, № 1, 1862), *серцемь* (18, №2, 1862), *власнихь* (22, № 10, 1861), *намісниківь* (9, № 11—12, 1861), але *користне* (83, № 9, 1861), *намістника* (9, >^{го} 11—12, 1861). Іноді спрощення передається в «Енеїді»: *щасливо* (37,11), але *праздники* (62,111), У граматиці Павловського: *серці* (81), в альманасі «Русалка Дністрова»: *серце* (2), але *честних* (116), у словнику Білецького-Носенка: *пидвласнїй* (279) і *сердце* (325). Але у П. Куліша спрощення у групах приголосних фіксується послідовніше, ніж у його попередників.

На позначення африкат [дз], [дж] у творах П. Куліша вживаються букви дз, ж: *дзвони* (6, № 11—12,1861), *дзвонять* (6, № 11— 12, 1861), але *бжולי* (93, № 9, 1861), *жереломь* (79, № 9, 1861). Послідовно на позначення африкат [дз], [дж] вживається буквосполучення дз, дж в «Енеїді»: *дзвинь* (7,11), *бджола* (21,11), у граматиці Павловського: *дзвонї* (33), *бджола* (68). Непослідовно вживається буквосполучення дж, дз у словнику Білецького-Носенка: *дзига* (114), *джерело* (114), але *бжчола* (54), *кукуруза*(199). Це свідчить про різну вимову специфічно українських звуків, ця вимова не відразу закріпилася на письмі.

Абсолютно не передається на письмі у досліджуваному джерелі чергування [д] — [дж]: *похожати* (7, № 11—12, 1861), *спо- ряжсала* (2, № 11—12, 1860), *хожу* (7, № 11—12, 1861). Не простежується чергування [д] — [дж] в «Енеїді»: *сажає* (33,11), у граматиці Павловського: *наскужу* (56), у словнику Білецького-Носенка: *нагорожати* (235). Абсолютно послідовно передається на письмі дане чергування в альманасі «Русалка Дністрова»: *похоШати* (22) (Ш = дж). За спостереженням М. А. Жовтобрюха, у періодичній пресі 2-й пол. XIX ст. не існувало єдності у передачі

на письмі африката [дж] — паралельно фіксується дж та ж, наприклад: *пораджу* і *хожу* [7:84-85]. Чергування [д] — [дж] як орфоепічна норм і закріпилося на письмі пізніше.

Отже, матеріал аналізованих творів П.Куліша, опублікованих в «Основі», послідовно зберігає букви на позначення дзвінкого: у кінці слова, перед глухими, у префіксі од-. Послідовніше, ніж у його попередників, у творах П. Куліша передається ненаголошний [и] літерою е, спрощення в групах приголосних. Зрідка у досліджуваному джерелі на позначення ненаголошеного [е] вживається літера и. Послідовно фіксується у П. Куліша асиміляція шиплячого перед свистячим, асимілятивне подовження приголосних. Завжди оглушується префікс з перед

[к], [п], [х], префікс роз -----перед [к], [п], [т], [ч]. Передача на письмі суфікса -ува/-ова- в усіх випадках (крім слова *купова- ти*) відповідає сучасній вимовній нормі. Зрідка у досліджуваних творах представлена дисиміляція приголосних [чи], асиміляція твердого [т] за місцем і способом творення. У творах П. Куліша [т'с'] передається буквосполученням тц, тьц.

Не простежується у досліджуваному тексті чергування [д] — [дж], не відбита африкатизація [д], [д'] перед наступним свистячим, асиміляція свистячого перед шиплячим. Не фіксується буквосполучення дж на позначення африката [дж]. Твори П. Куліша, опубліковані на сторінках «Основи», значною мірою відбивають ті особливості вимови голосних і приголосних, які стали орфоепічними в сучасній українській літературній мові.

1. *Ббецький-Носенко П.* Словник української мови. Підготовка до видання В. В. Німчука / Відлов, ред. К. К. Цілуйко. — К., 1966.
2. *Гринченко Б.* К вопросу о правописании украинского языка // *Мовознавство.* — 1971. — № 1.
3. *Гузар О. В.* Мовні питання на сторінках «Основи» // *Культура слова.* — К., 1992, — Вип. 43.
4. *Дзєндзелівський Й. О.* Конспект лекцій з курсу української діалектології. Фонетика. — Ужгород, 1965. — Ч. 1.
5. *Дорошенко Д. П. О.* Куліш. Його життя й літературно-громадська діяльність. — К., 1988.
6. *Житецький П.* Очерк звуковой истории малорусского нарѣчя. — К., 1876.
7. *Жовтобрюх М. А.* Мова української періодичної преси. — К., 1970.
8. *Жовтобрюх М. А., Русанівський В. М., Склярєнко В. Л.* Історія української мови. Фонетика. — К., 1979.
9. *Зіновійє Климентій.* Вірші. Приполісті посполиті / Відп. ред. В. В. Німчук, — К., 1971.
10. *Куріаюк С.* Пантелеймон Куліш. — Х., 1929.

11. *Копияревський В.* Енеида на малоросійській языкъ перелиціованная И. Котляревськимъ: Ч. 1—3/ИждивеніемъМ. Парпуры. — СПб., 1798.— 32, 38, 72, 24 с. (окрем. паг.).
12. *Куліш П.* Великі проводи // Основа. — СПб., 1862. — № 1.
13. *Куліш П.* Граматка. — СПб.: Вь друкарні П. Куліша, 1861.
14. *Куліш П.* До братівь на Україну / Основа. — СПб., 1862. — № 3.
15. *Куліш П.* Історія України одь найдавнішихь часівь // Основа. — СПб., 1861, — №9, —С. 79—107.
16. *Куліш П.* Настуся//Основа. — СПб., 1861. —№ 10.
17. *Куліш П.* Хмельницина//Основг.. — СПб., 1861. —№3.
18. *Москаленко А. А.* Нарис історії українського алфавіту і правопису. — Одеса, 1958.
19. *Нахлік С. К.* Пантелеймон Куліш:: До 170-річчя від дня народження.- К., 1989.
20. *Павловській О.* Грамматика малоросійскаго нарічія. —СПб., 1818.
21. *Пантелеймон Куліш:* До 150-річчя від дня народження // Мовознавство.- 1969. — № 4.
22. *Плюц П. П.* Історія української літературної мови. — К., 1971.
23. *Основа:* Южно-русскііітературно-ученій вѣстник. — СПб., 1861—1862.
24. *Русалка* Дністрова. Фотокопія з видання 1837 р. — К., 1950.

С. А. Красножон

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ТЕКСТУ І ФОРМУЛЮВАННЯ ПРАВИЛ ПРАВОПИСУ

Текст як мовленнєве утворення не є випадковим ланцюжком знаків, по утворюється згідно з вимогами конкретної ситуації, натомість це цілісна єдність, утворена за певними правилами. Правила утворення текстів, як вважається, цілком імовірно, є закріпленими в системі мови і складають основу схем текстів різних типів (ці схеми називають текстами).

Щодо формальної сторони такої схеми, або моделі, то вона, звичайно, набагато сильніше, ніж семантична сторона, уніфікована — це відноситься до матеріального вираження одиниць усіх рівнів мовної системи. Як і вторинність форми, її залежність від змісту. Оскільки ки реально обидва плани існують як невід'ємні сторони мовної одиниці (виділення кожного з них — це абстрагування, що може бути необхідним для певної мети), класифікація текстів має смисл лише як класифікація семантичних структур різних текстів.

Саме на цій підставі всі тексти можна розподілити на дві великі групи: 1) тексти жорстких, клішованих моделей; 2) тексти гнучких моделей. Тексти наукової прози (статті, дисертації, автореферати, рецензії")

відносять до другої групи, гнучкість якої дозволяє включати до неї підгрупу текстів, побудованих за узуальними моделями, що достатньо суворо регламентують характер компонентів схеми і частково їх послідовність. Однак